

מתן שעיר *Thymelaea hirsuta* - פורח בספר, במישור החוף ובמדבר (ינואר 2016)

כתבה: ערגה אלוני

מתן שעיר *Thymelaea hirsuta* (מתנניים) הוא שיח מדברי ירוק-עד, בעל שורשים עמוקים וענפים חומים מכסיפים וגמישים. קליפת הצמח חזקה וגמישה וניתנת לקילוף בקלות. העלים קטנים ונוקשים, מקבילים לגבעול או מהודקים אליו. חסרי פטוטרות, יושבים על הגבעול לסירוגין בצפיפות רבה. אורך העלה כ-0.5 ס"מ, הוא מורחב בבסיסו, צידו התחתון קשתי ושטח פני העלה שקוע. קצה העלה מסתיים בצורה מחודדת. יש הבדל ברור במרקם העלה בין צידו התחתון לשטח פניו. הצד התחתון ירוק ונוקשה והוא משווה לגבעול צעיר צבע ירוק. בעוד ששטח הפנים העליון המהודק לגבעול צבעו כסוף לבן בגלל שערות צפופות המכסות את פני העלה. רוב הפיוניות מרוכזות בשטח פני העלה בעל כסות השער, העוזרת לפיונות להקטין את נידוף המים מגוף הצמח. בצד התחתון מצוייה רקמת העמודים, שבתאים שלה מצויים כלורופלסטידות בהן מתבצעת הטמעה. מצב זה שונה ממרבית העלים של צמחים אחרים, וכנראה מצביע על כך שהעלה עשה "היפוך" של 180 מעלות בעמדתו כלפי הגבעול.

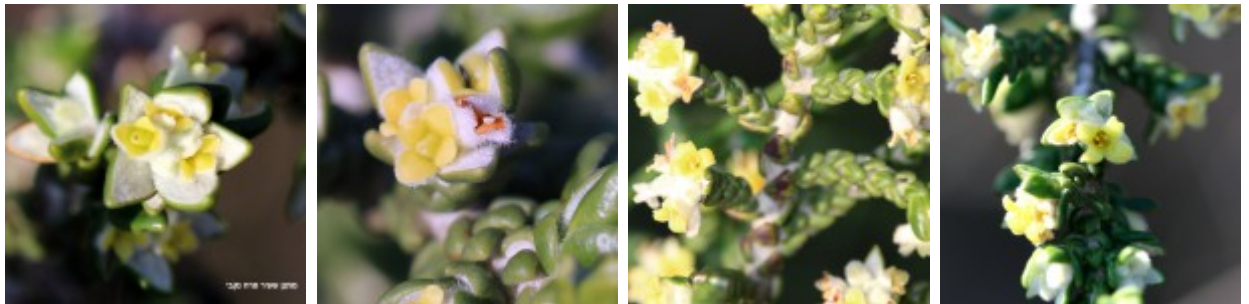

מתן שעיר. צילמה: ערגה אלוני ©
מימין - מראה כללי; משמאל - צמח בפריחה.
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

מתן שעיר הוא צמח דו-ביתי בעל פרחים חד-מיניים. בכל שיח מצויים או פרחי הזוויג הזכרי או פרחים מהזוויג הנקבי. הצמח מתחיל לפרוח בחודש ינואר אך למעשה ממשיך

בפריחה במרבית חודשי השנה.

הפרחים בעלי גביע מאוחה וחסרי עלי כותרת. עלי גביע מספרם 4, צידם הפנימי צהוב בעוד שצידם החיצוני מצוייד בכסות שער כסופה צפופה. אונות הגביע מופשלות לאחור. הפרח הזכרי בעל 8 אבקנים המאוחים בגביע ומסודרים בשני דורים. הדור העליון קרוב לפתח הגביע והדור האחר מתחתיו. הזירים קצרים והמאבקים גדולים ובולטים באבקתם. הפרח הנקבי דומה במראהו פרח הזכרי אך מכיל רק עלי עם שחלה עילית, עמוד עלי קצר וצלקת מעוגלת. הפרי אגוזית.

מתנן שעיר. צילמה: ערנה אלוני ©
שתי תמונות מימין - פרחים זכריים; שתי תמונות משמאל - פרחים נקביים
לצפייה מיטבית - לחצו על התמונות

הצמח סהרו-ערבי וים-תיכוני. תפוצתו מהחופים המערביים של האוקיינוס האטלנטי, ועד מזרח חצי האי ערב. בארץ הצמח מצוי בבבתי גידול אחדים באזורים שונים של הארץ ובמגוון טיפוסי סלע וקרקע. בעיקר הוא שכיח ברצועת הסָפֶר, במדרונות ובוואדיות בנגב הצפוני ובהר הנגב, בחולות הנגב המערבי ובחולות מיוצבים וכורכר במישור החוף מהדרום עד הכרמל.

הצמח עמיד ברעייה, הוא אינו נאכל ע"י צאן בשל הסיבים הקשים שלו, מה שמקנה לו יתרון תחרותי על צמחים אחרים. לכן הוא משתלט בשטחים הסובלים מרעיית-יתר. קליפתו משמשת לקליעת חבלים ולהכנת נייר. יש המזהים את הצמח עם ה"יתרן", שמקליפתו הכינוי יתרים לחים בהם כפתו את שמשון (שופטים ט"ז). בספרות הפולקלור נזכרים שימושים נוספים: ענף טבול במי סוכר המשמש כפתיון לזבובים; אבקה או משרה משמשים נגד תולעי מעיים, לפגעי עור שונים ולמחלות בדרכי הנשימה.

בסוג 25 מינים, בארץ עוד שני מינים: **מתנן צמיר ומתנן מצוי**.

=====

ציטוט: אלוני ע 2015 מתנן שעיר *Thymelaea hirsuta* - פורח בספר, במישור החוף
ובמדבר (ינואר 2016), "פורחים עכשיו", כתב-עת "כלנית" מספר 2.
<https://www.kalanit.org.il>/מתנן-שעיר-פורח-בספר-במישור-החוף-ובמדב